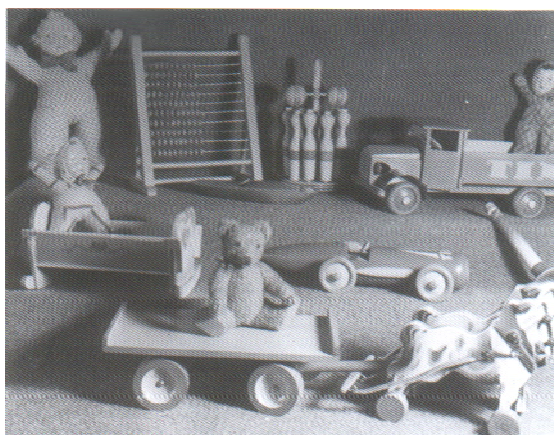

Raziskovalna naloga
OŠ VOJNIK

PROSTI ČAS NAŠIH BABIC IN DEDKOV

(ETNOLOGIJA)

mentorica: Milanka Kralj
lektorica: Amalija Kožuh

avtorji: Natalija Žlavs
Karin Štrlič
Mark Jožef Škoflek

Vojnik, 2006

KAZALO

1. POVZETEK	1
2. UVOD.....	2
3. TEORETIČNI DEL.....	3
3.1. Pesem.....	3
3.2. Igra.....	12
3.3. Ples.....	18
4. EKSPERIMENTALNI DEL.....	20
4.1. Anketni vprašalnik.....	20
4.2. Rezultati ankete.....	23
5. ZAKLJUČEK	28
6. LITERATURA.....	29

1. POVZETEK

Babica, dedek. Zakladnica znanja, modrosti in zanimivosti. Naše babice in dedki ali še bolj naše prababice in pradedki so imeli drugačno otroštvo od našega. Njihova otroštvo je bilo mnogo bolj povezano z obveznostmi, ki so jim jih nalagali starši. Naša največja obveznost danes pa je hoditi v šolo, se umiti in učiti. Naši dedki in babice pa so imeli veliko delovnih obveznosti (skrbeli so za živali, pospravljali po hiši, grabili travo in listje, skrbeli za mlajše bratce in sestre...). Morali so pomagati pri različnih domačih, kmečkih opravilih.

Vendarle pa so bili vseeno otroci in so se tako kot danes mi, tudi radi igrali, če so le imeli prosti čas. Časa pa so imeli manj, kot mi danes, zato so se velikokrat igrali kar med delom. Le malo igrač so kupili v trgovini. Igrače so bile narejene iz drugačnih materialov kot so danes. Naredili so jih doma.

Vemo pa tudi, da naši dedki in babice poznajo tudi veliko različnih in zanimivih pesmi in plesov. Spoznali smo jih in zapisali v nadaljevanju.

Ugotovili smo, da so:

- peli - največkrat ljudske pesmi- ob skupinskih delih, s prijatelji, z znanci in družino,
- plesali - največkrat polko in valček - ob praznovanju zaključka težkih del, s sosedi, z družino, s prijatelji,
- se igrali skrivalnice, gnilo jajce, slepe miši, lovljenje, fuč - ob večerih, ko je bilo delo končano, in sicer s prijatelji, s sosedovimi otroki, z znanci ali s sošolci.

2. UVOD

Ste se tudi vi v otroštvu igrali, ste kdaj v prostem času peli ali plesali?

Mi smo raziskali prosti čas naših babic in dedkov. Pri tem smo se osredotočili na tri teme. To so: pesem, ples, igra. Za to raziskovalno nalogo smo se odločili, ker smo želeli raziskati oz. primerjati prosti čas otrok danes in nekoč. Danes je verjetno veliko otrok v prostem času pred računalnikom. Včasih pa računalnika ni bilo, zato predvidevamo, da so svoj prosti čas izrabili drugače. Predvidevamo, da so se več družili, in to predvsem ob pesmi in plesu.

Da bi od starejših izvedeli, kaj so se igrali, kaj so peli, katere plese so plesali, kdaj so se igrali, kdaj so se zbirali ter peli in plesali, smo sestavili anketni vprašalnik.

Anketirali smo osebe, starejše od 60 let.

Od anketirancev pričakujemo, da nam bodo razkrili stare pesmi, plese in igre.

Seveda so bile pesmi, plesi in igre v primerjavi z današnjimi precej drugačne. Predvidevamo, da so peli, igrali in plesali so ob različnih priložnostih, s prijatelji, sosedi, znanci, sošolci in člani družine. Predvidevamo, da so prirejali skupna druženja ob večerih, po težkih delih, ob sv. zakramentih, ob ličkanju ali ob kolinah.

3. TEORETIČNI DEL

3.1 Pesem

»Ljudska pesem je dobrina, ki s svojo raznolikostjo odseva človeka, njegove navade, praznovanja, šege, usodo. Je živ izraz ljudi, njihovega medsebojnega druženja, sproščanja, čustvovanja in pripadnosti. V sebi skriva lepote, ki jih spoznamo, če ji prisluhnemo. Njena preprostost in skromnost zrcali svežino in lepoto, ki lahko zadovolji tako izvajalca kot poslušalca« . (1. literatura)

Tudi včasih so se zabavali, vendar drugače kot se mi danes. Prirejali so skupna druženja. Tam so peli, plesali, igrali igre na prostem (Črni mož, različne igre z žogo...).

Peli pa so večinoma ljudske pesmi (Al me boš kaj rada imela, Regiment po cesti gre, Nmal čez izaro, Izidorček kravce paso, Vse, kar lazi po tem svetu...). Zdaj pa ljudske pesmi vse pogosteje slišimo s koncertnega odra. Ljudje, tako na vasi kot tudi v mestih, v svojem življenju vedno manj potrebujejo ljudske pesmi (včasih so se po domovih zbirali in prepevali, zdaj pa ne več toliko), zato se ta seli na oder, se uvršča na sezname nekaterih prireditev in se seli v pesmarice.

(7. literetura)

Slovinci smo peli svoje ljudske pesmi veliko prej, preden je katerikoli slovenski pesnik izlil svoja čustva in misli na papir v obliki verzov. Ljudske pesmi tudi ni mogla nadomestiti poezija. Ta se ne poje, v ljudski pesmi pa je melodija nepogrešljiva sestavina. Ponarodele pesmi so tiste, ki so že bile zapisane od nekega pesnika, vendar so ob tolikšnem prepevanju izgubile svojega avtorja.

Ljudske pesmi lahko delimo v skupine:

- ljubezenske: *Al' me boš kaj rada imela, Bod moja, bod moja*
- svatovske: *Ohcet v kangalileji, Marko skače*
- pivske in zdravice: *En hribček bom kupil, Prva kupica zrelga vinčeca*
- zakonske šaljive: *Mož z ženo v koš, Lani sem se ženil, se kesam*
- mrliške: *Od žegnanga britofa, Gozdič je že zelen*
- pripovedne: *Kralj Matjaž in Margetica, Adam in Eva*
- nabožne: *Trije kralji grejo k nam, Lepa si, roža Marija*
- vojaške: *Regiment po cesti gre, Oblaki rudeči pomenijo vojsko*
- o domačem kraju: *Prav lepa je domača fara, Lepšega kraja ni*
- razno: *Mušje koline, Vodo zajemala-ribico zajela*

Pesmi so lahko bile tudi zbadljivke ali izštevanke.

V nadaljevanju so prikazani primeri ljudskih pesmi (1. in 2. kitica). (1. literatura)

Bod moja, bod moja

Bod moja, bod moja,
t bom lešnikov dav,
boš tiste potolkla,
t bom drugih nabrav.

Pred durmi je stala,
je vila z glavo,
je beštica rekla,
da moja ne bo.

Marko skače

Marko skače, Marko skače
po zelenoj trati,
aj,aj,aj,aj,aj,
po zelenoj trati.

V rokaj nosi, v rokaj nosi
seden žuti zlati,
aj,aj,aj,aj,aj,
seden žuti zlati.

Prva kupica zrelga vinčeca

(Prva) kupica zrelga vinčeca
gor in dol po mizi je špansirala.

Oj le (Francel) ti, čisto ga ven spij
pa si družega nalij.

En hribček bom kupil

En hribček bom kupiv,
bom trte sadiv,
prijatle povabiv,
še sam ga bom piv.

Sladko vince piti, to me veseli
dobre volje biti svoje žive dni,
svoje žive dni brez useh skrbi,
to me srčno veseli.

Tam gori za hramom
en trsek stoji
je z grozdem obložen, da komaj stoji.
Sladko vince piti...

Sem se oženil, se kesam

Sem se oženu, se kesam,
za svoj preljubi ledik stan,
za svoj preljubi ledik stan
se jokam noč in dan.

Če pa tja v oštarijo grem,
en glažek vinca spit ne smem,
se ženka krega ,se jezi,
ponoč pa sama spi.

Od žegnanga britofa

Od enga vrta čem zapet,
žalostno je slišat,
k je pripravljen vsem ljudem,
tud je nam za gvišno,
od tega žegnanga britofa.

Kolko tavžent jih leži,
k jih nismo poznali,
kolko znancev, prednikov
v črno zemljo dali!
Saj tud mi
bomo vsi
tja prišli!

Lepa si, roža Marija

Lepa si,lepa si roža Marija,
tebe časti vsa nebeška družina,
angelci lepo pojejo,
tebe Marija hvalijo.
Kar nam je Eva nesrečna zgubila,
roža Marija nam je zadobila,
ki je rodila Jezusa,
milega nam Zveličarja.

Oblaki rudeči pomenijo vojsko

Oblaki so rudeči,
kaj nek pomenijo?
Da vsi ti mladi fantje
na vojsko pojdejo.

Pa kdo bo listje grabu,
pa kdo bo praprot žel,
pa kdo bo dekle ljubu,
k bom jaz na vojsko šel?

Prav lepa je domača fara

Prav lepa je trnovska fara,3x
še lepši je trnovski zvon,bim, bom.
Lepo mi poje ta trnovski zvon,3x
svet Janez je njegov patron.

Encele bencele

Encele bencele
cuckov sin,
kod si hođu,
kje si bil?
Po travniku špencilal,
kamenčke nabiral
jaz s'm kovč,
ti si kovč!

Petje ob različnih priložnostih

Peli so ob porokah.

Ko je prišel na obisk kakšen harmonikar.

Ob skupnih delih, npr. ob obiranju hmelja,

ob trgatvah,

ali na kakšnih prireditvah.

Peli so tudi ob kolinah, ob ličkanjih, ob godovih in sv. zakramentih ter ob zaključku velikih težkih del.

Primerjava pesmi

Al me boš kaj rada mela?

Omama

Ljudska

Alya

»Ali me, boš kaj rada mela,
ko bom, ko bom nosiv sukno belo,
sabli, sablico pripasano,
puško, puškico nabasano?«

Vroče je telo,
v vsakem prstu utripa toplo,
vem, da mi bo lepo.

»Jaz bi, jaz bi te že rada mela,
ko bi,ko bi te sirota smela,
pa mi pa mi očka branijo,
da imaš premajhno kajžico.«

Noč vznemirja dan,
vso preplavi tako me lepo,
zavpijem tja čez nebo,
sanje se prepletejo.
So podobe prelepe,
kot iz večnosti vzete
sreča stresa mi telo-
vse je za naju.

Včasih so verjetno peli, ko so nekaj praznovali ali so bili zadovoljni nad svojim delom in so želeli proslaviti z drugimi. To je bilo ob večerih ali ob nedeljah, ko so se po kosilu zbrali s prijatelji, znanci, sosedi in sorodniki. Včasih so peli veliko več kot mi danes. Pesem je tako bila del njihovega življenja. Otroci pa so jih opazovali s peči in se tako od njih naučili pesmi, ki so jih potem prepevali s sošolci ali pa, ko so bili malo starejši.

3.2 Igra

Igra je zabava, pri kateri uporabljamo razne predmete, pri tem pa moramo upoštevati pravila. Pri igri se predvsem zabavamo, iz nje pa se lahko tudi kaj naučimo.

Igra nam nudi sprostitev, včasih znanje, lahko pa tudi rekreacijo, saj se pri nekaterih igrah, kot so: med dvema ognjema, petelinček, nogomet, odbojka idr. bolj ali manj gibljemo. Poznamo tudi družabne igre. Najbolj znani sta Človek, ne jezi se, Spomin... Pri nekaterih igrah pa se lahko tudi kaj naučimo. Med te sodijo razni kvizi itd. Vse igre so sestavljene iz pravil, ki se jih morajo otroci, ki se igrajo, tudi držati, da ne pride do nesporazumov in gre igra tekoče in brez problemov.

Vemo, da se današnje igre in igrače kar precej razlikujejo od iger in igrač v času naših babic in dedkov. Včasih so otroci imeli samo kakšno igračo ali dve, pa še to so si morali deliti vsi otroci v družini. Tedaj so bile igrače izdelane predvsem doma in iz naravnih materialov, saj je bilo dostikrat premalo denarja, da bi igračo kupili. Lahko so jo izdelali iz gline (kocke), lesa (domine, pisane palčke, figurice ...), blaga-cunj (punčke-lahko so jih napolnili z mivko, s peskom, pozneje tudi z lesno volno). Danes imajo otroci veliko igrač. Nekatere igre, kot je vožnja z vozičkom so že čisto pozabljene.

Kocke iz gline.

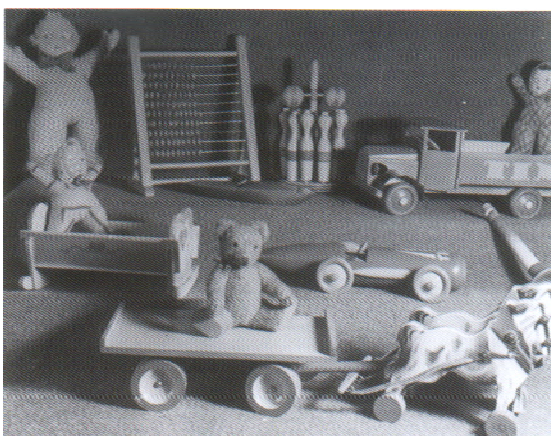

Figure iz lesa.

Figure iz cunj napolnjene z mivko.

Plišaste igrače.

Otroci so že od nekdanj začenjali igro z izštevančkami, saj so morali določiti, kdo od njih bo prvi mižal, kdo prvi lovil, kdo bo gnilo jajce... Zato so se postavili v krog, eden od njih pa je govoril izštevančko in se ob vsakem zlogu dotaknil enega otroka in tisti, katerega se dotakne v zadnjem zlogu, gre ven iz kroga. Tisti, ki zadnji ostane v krogu, lovi ali pa miži... (6.literatura)

Primeri izštevančk

»Ančka, bančka, pomarančka,
v prvi klopici sedi in napiše črko i,
gori, doli, naokoli, vija, vaja ven.«

»Stara mama pisala, pisa, pisa, pisala,
Pisala jih je petnajst, pa jih mora biti šestnajst.«

»Eci, peci, pec, ti si mali zec, Ti si mala prepelica, eci, peci, pec.«

Stare igre:

»Škarjice brusit

Otroci si izberejo mesto, na katerem bodo čepeli in si ga označijo. Z izštevančko določijo, kdo bo brusar škarjic in ta hodi od enega do drugega in brusi kazalce enega ob drugega ter govori: »Šlik šlak, škarjice brusim, šlik šlak, škarjice brusim,...«

Pri nekom pa se ustavi in vpraša: »Ali imate pri vas morda kake škarjice za brusit?«

Otrok odgovarja: »Pri nas ne, ampak tam preko!«in pokaže na enega otrok. Brusar gre v nakazano smer, zadaj njega pa si pari izmenjajo mesta, pri tem pa morajo paziti, da brusar ne zasede enega od praznih mest, če pa ga, je brusar škarjic tisti, ki nima več prostora.

Gospod kpcinar

Otroci se dogovorijo za neka skupinska imena, npr. rože, barve, živali...

Pomembno pri igri je, da tekmovalci pozorno poslušajo in hitro odgovarjajo na vprašanja gospoda kpcinarja. Gospod kpcinar bo začel igro in reče: Gospod kpcinar kapco zgubil, kdor jo najde, naj jo da nazaj! Slon!

Slon: Ali jaz? Jaz že ne!

Kpcinar: Kdo pa?

Slon: Čriček!

Čriček: Ali jaz? Jaz že ne!

Kpcinar: Kdo pa?

Čriček: Veverica!

Veverica: Ali jaz? ...

Tisti tekmovalec, ki ne odgovori pravočasno ali pa reče kakšno besedo narobe, je v naslednji igri kpcinar.

Petelinji boj

Dva tekmovalca skačeta po eni nogi, roke pa morata prekrižati pred seboj in se zaletavata drug v drugega. Zmaga tisti, ki ostane na »bojišču« in ne izgubi ravnotežja ali se celo prekucne na tla.

Kipe delat

Otrok, ki ga z izštevanko določijo za kiparja, otroke prime za roke in ga zavrti, kolikor ga le more. Ko ga spusti, otrok »odleti« in tam, kjer pristane, se ne sme premikati. Kipar nato določi, kateri kip je najlepši. Tisti, ki ga določi najprej, vse ostale »odreši«, nato pa postane naslednji kipar.

Divji mož

Otroci si na igrišču narišejo črto in se postavijo za njo. Nasproti njim se v oddaljenosti približno 10 metrov tudi divji mož nariše črto in stopi za njo. S hrbtom se obrne proti otrokom in začne šteti.

Za hrbtom se mu otroci neslišno približujejo, ker pa to divji mož ve, nenadoma zaključí s štetjem in se obrne. V tistem trenutku morajo otroci ostati negibni. Tisti, ki se kakorkoli premakne, mora nazaj za črto.

Divji mož toliko časa ponavlja svoje štetje in obračanje dokler se mu nekdo za hrbtom toliko približa, da se ga dotakne. Tisti, ki doseže divjega moža, postane divji mož v naslednji igri.

Koza klanf / kozo zbijati

Kakšnih 4 do 5 metrov od koze stojijo za črto otroci, ki bodo zbijali kozo. Vsak ima v roki kamen. Ko igralec pride na vrsto, vrže kamen v kozo in jo skuša zbiti. Če se mu to posreči, jo pastir takoj popravi, kamen, s katerim je igralec kozo zadel, pa obleži na igrišču. Če pa igralec koze ne zadene, mora svoj kamen dobiti nazaj in poskusiti znova. To pa ni tako lahko, ker kozo varuje pastir in udari vsakogar, ki pride v njeno bližino pobirat svoj kamen. Reši ga lahko le njegov kamen. Ko se ga dotakne, je varen pred pastirjem, vendar le toliko časa, dokler kamen leži na tleh. Čim ga dvigne in teče z njim proti črti, ga pastir lahko udari. Če vidi, da ne bo mogel pravočasno uiti, je najbolje, da se hitro skloni in se s kamnom dotakne tal – to mu daje varnost.

Če pastir udari vsiljivca, ki je prišel po svoj kamen in se kamen ne dotika tal, zamenjata vlogi. Pastir pobere kamen, se postavi med igralce, tisti, ki pa je kamen izgubil, postane pastir in si prizadeva, da bi spet prišel do kamna na enak način kot bivši pastir.

Za pastirja marsikdaj ni lahko priti do kamna, ker če več igralcev zgreši kozo, leži več kamnov okoli nje in pastir le s težavo ubrani kozo pred vsemi, ki si želijo dobiti svoj kamen nazaj, zato marsikdaj otroci lažje rešijo svoj kamen.

Slepe miši

Otroku, ki ga določi izštevanka, ostali otroci zavežejo ruto okoli oči. Slepa miš skuša uloviti enega od otrok, otroci pa jo lahko vmes malo pocukajo ali potrkajo po njej, vendar morajo paziti, da se jih slepa miš ne dotakne. Tisti, ki ga miš ulovi, postane naslednja slepa miš.

Gospodarja ni doma

Otroci narišejo črto in se postavijo za njo. Nekaj metrov pred črto se usede eden od otrok, ki je gospodar. Gospodar zapre oči in se dela, kot da spi.

Medtem pa otroci tiho prestopijo črto in prepevajo:

Gospodarja ni doma, mi pa hruške jest.

Gospodar jih spusti v bližino, vendar nenadoma plane pokonci in otroci planejo v beg. Zasleduje jih do črte, preko nje pa ne sme. Igra se ponavlja toliko časa, dokler gospodar nekoga ne ujame. Tisti, ki ga ulovi, postane gospodar v naslednji igri.« (5. literatura)

Mnogo je še iger, ki so danes dobile drugo ime, pravila pa so enaka (Gospodična, koliko je ura?, Petelinji boj, Ali je kaj trden ta vaš most?, Skrivanje na »pofoček«,...).

Danes stare igrače zbirajo v muzejih. Igrače nam pojasnjujejo zgodovino otroštva, lahko nam pokažejo in predstavijo, kako in zakaj so potekali nekateri dogodki. So zgodovinski dokument, ki nam priča o razvoju kulture, znanosti in tehnike.

Nekatere igre, ki se jih igramo še danes (igre s punčkami, z ropotuljicami, igre z igračkami na koleščkih, frnikolanje, igre z žogo, z vrtavko, kotaljenje obročev, bojne igre...) so bile upodobljene že na antičnih spomenikih, nekatere igrače in igre pa izvirajo tudi iz srednjega in novega veka. Spremenili so se le materiali in tehnike izdelave.

Danes so cele ali pa je velik del vsake igrače izdelan iz umetnih mas, kot je npr. plastika, guma... Vse igrače pa za razliko od preteklosti izdelujejo v tovarnah, mi pa jih potem kupimo v trgovinah, v katerih je ogromno vseh vrst igrač. Včasih so npr. punčko izdelali doma in iz cunj, napolnili pa so to z mivko ali s peskom. Danes pa lahko kupimo v trgovini punčko iz plastike, oblečeno z oblekicami iz lepega blaga ter z različnimi dodatki. Danes se otroci ne igramo v velikih skupinah in manj se igramo zunaj, saj večinoma igramo kakšne igrice na računalnikih, včasih pa računalnikov ni bilo in so se otroci v prostem času igrali drugače kot mi.

Včasih naj bi se otroci večkrat igrali skupaj in v večjih skupinah, saj je bilo tudi več otrok v eni družini. Zelo veliko so se igrali zunaj in več kot jih je bilo, bolj je bilo zabavno. Igrali so se predvsem ob praznikih, sobotah in nedeljah, saj so ponavadi otroci ob delavnikih pomagali staršem na kmetiji in so imeli takrat manj časa za igro, igrali pa so se tudi po šoli, če je le bilo kaj časa.

3.3 Ples

Ples je ritmično gibanje ob kakšnem glasbilu ali brez njega. Najpogostejši spremljevalni inštrument je bila in ponekod še je harmonika (valček, polka), saj je skoraj pri vsaki hiši bil kdo, ki je znal igrati na harmoniko. Največkrat so plesali ob različnih priložnostih kot so poroke, krst ipd.

»O plesu, ki je star toliko kot človeštvo samo, lahko trdimo, da je del človeške kulture. Že narodi tako imenovanih primitivnih kultur so izražali svoje hrepenenje, žalost, veselje, bolečino in prošnje s petjem, glasbo in plesom. Ni dvoma, da je v vseh plesih, od začetnih pa do današnjih, deloval enak plesni nagon. Še danes je ples za navdušene plesalce izraz njihovega notranjega življenja in bistva.«(3.literatura)

Pojem ljudskega plesa

»Dandanes se z ljudskim plesom dosti srečujemo, gledamo ga na raznih prireditvah, resnih in zabavnih, na proslavah in veselicah, kot okras služi mnogim televizijskim oddajam, le redko pa se vprašamo, kaj ljudski ples pravzaprav je in ali to ime upravičeno uporabljamo. O njem navadno govorimo, da je del duhovnega ljudskega izročila, da je ljudska umetnost, a ljudje ga največkrat na kratko imenujejo »folklor«, ker ga pač vidijo v izvedbi folklornih skupin. Oznaka »ljudski« sodobno etnološko znanost ne zadovoljuje, ker sodi, da v doslednejši rabi ne zajema pojma ljudstvo celostno, ampak le njegov kmečki sloj. Če sestavljajo ljudstvo vsi sloji, ali smemo potem plese, ki so jih plesali le na kmečkem podeželju, imenovati ljudske? Žal etnološka znanost svojih pogledov na te probleme še ni dovolj razčistila niti opredelila, zato za tako imenovane ljudske plese nimamo ustrežnejšega izraza.

V resnici so to plesi, ki so za določeno obdobje značilni za najširše plasti ljudstva. Izvirajo iz izročila, ki je lahko podedovano iz davnine in ga časovno ni mogoče natančno opredeliti, ali pa so bili zavestno prevzeti od drugod v nekem času in so se potem priložnostno širili naprej ter se v novem okolju spreminjali in prilagajali gibnosti prevzemnika. To se dogaja še danes in se bo, dokler bo človek živel. Slovenski ljudski plesi so zdaj za nas plesno izročilo, značilno za slovensko etično ozemlje vse do let pred drugo svetovno vojno. Če ga imamo

samo iz kmečkega podeželja, je krivo deloma dejstvo, da je bila do nedavne preteklosti večina slovenskega prebivalstva kmečkega stanu, deloma pa enostranska usmerjenost raziskovalcev plesnega izročila.

In kaj sploh je ples? Etnologija, veda o plesnem izročilu nekega naroda, smatra za ples vsako človekovo ritmično gibanje, ki ni pridobitno, ampak služi ali je služilo kulturnemu ali magičnemu namenu, izražanju neke vsebine ali ideje in tudi zabavi. Ples raziskuje kot umetnostni pojav, se pogloblja v njegovo obliko in vsebino, preučuje njegovo družbeno vlogo in človekovo razmerje do plesnega izročila. Etnologija ne preučuje le dovršenih plesnih oblik, ampak tudi najpreprostejše gibanje, kot je tek, poskakovanje ali obhod. Mnogokrat prav te prvine raziskovalca najbolj zanimajo, saj v nekih pojavih predstavljajo najstarejše izročilo, zakoreninjeno še v indoevropski preteklosti in danes skupno vsem evropskim narodom. Seveda pa preproste gibne oblike v zavesti človeka ne žive kot ples in jih je zato težje preučevati; često jih odkrijemo pri raziskovanju navad, kjer se najpogosteje pojavljajo. Ljudje imajo za ples le ritmično gibanje skladnih oblik, s predpisanim obrazcem korakov in gibov, ki ga le nezavedno prilagajajo svojim zmožnostim plesnega izražanja. Za slovenskega človeka je to zlasti ples v paru, medtem ko je preprosta skupinska oblika brez trdne koreografske zgradbe zanj le igra.« (2. literatura)

Včasih so plesali ob kolinah, porokah, veselicah, v gostilnah, ob ličkanju in raznih domačih opravilih (ob česanju perja, luščenju zrnja...) ter ob šmarnicah.

Plesati so se naučili od babic, dedkov, mamic ter bratov in sester. Plesi so se prenašali skozi rodove. Čez čas so se naučili plesati tudi v šoli.

Plesali so vsi, fantje, dekleta, otroci in babice ter dedki. Vsi so znali na pesmi, ki so jih igrali plesati. Vsi so plesali enako, kot en sam par.

Dandanes pa mladina zahaja v diskoteke, tudi na kakšne nastope glasbenikov. Nekateri sploh ne znajo plesati, drugi se malo naučijo v šoli, nekateri pa hodijo na plesne krožke in plesne šole. Plešejo različno, v parih ali pa sami. Plešejo vsak po svoje, ne pa tako, kot so plesali včasih, po skupni koreografiji.

4. EKSPERIMENTALNI DEL

4.1 Anketni vprašalnik:

IGRA

1. Ali ste se v otroštvu tudi vi igrali, toliko kot mi?

2. Kaj ste se najpogosteje igrali?

3. S čim ste se igrali?

4. Kdo, kako, s čim vam je izdelal igrače?

5. Kdo vas je naučil igre?

6. Kdaj ste imeli čas za igro?

7. S kom ste se najpogosteje igrali?

8. Katera je vaša najljubša igrača ali igra?

9. Od koga ste jo dobili?

10. Opišite eno od iger.

PESEM

1. Katere pesmi ste največkrat peli?

2. Kdo vas je naučil pesmi?

3. Kdaj, s kom in kje ste peli ter ob kakšni priložnosti?

4. Katero pesem ste najraje prepevali?

5. Ali ste se ob prepevanju posluževali kakšnega glasbila?

6. Katera glasbila ste vzeli v roke?

7. Zapišite kakšno pesem, ki se jo še spomnite!

PLES

V otroštvu in svoji mladosti pa ste zagotovo tudi plesali. Pesem je bila velikokrat povezana tudi s plesom.

1. Kdaj, kje in ob kakšni priložnosti ste plesali?

2. Katere plese ste plesali?

3. S kom ste najpogosteje plesali?

4. Kdo vas je naučil plesati?

5. Kaj ste najraje plesali?

6. Se še kdaj zavrtite tako kot nekoč?

4.2 Rezultati ankete

Zapisalimo najpogostejše odgovore, ki smo jih dobili ob anketiranju.

IGRA

1. Ali ste se v otroštvu tudi vi igrali toliko kot mi?

- ne
- več, kot otroci danes
- večinoma
- manj
- da

2. Kaj ste se največkrat igrali?

- nogomet
- smučali smo
- slepe miši
- gnilo jajce
- lovljenje
- ristanc
- smrdi-diši
- šah
- karte
- ob vodi smo gradili mlinčke
- fuč
- petelinček
- med dvema ognjema

3. S čim ste se igrali?

- z žogo
- s kamenčki
- s fračo
- s palčkami
- s storži
- s kartami
- s punčkami iz cunj

4. Kdo vam je izdelal igrače, kako, s čim?

- sami
- bratje
- botra
- mačeha
- oče
- tete
- starejši otroci

5. Kdo vas je naučil igre?

- nogometni trener
- bratje
- sosedi
- starejši otroci
- sošolci
- mama
- oče

6. Kdaj ste imeli čas za igro?

- popoldne
- ob sobotah, nedeljah
- zvečer
- po pouku
- pri telovadbi v šoli

7. S kom ste se najpogosteje igrali?

- s sosedi
- z brati
- s sestriči
- s sošolci

8. Katera je vaša najljubša igrača ali igra?

- nogomet
- piščal
- lesen voziček
- punčka
- fuč
- gledališče
- žoga
- skrivanje
- kolo
- račka na kolesih

9. Od koga ste jo dobili?

- brata
- botre
- sestre
- sami
- strica
- prijateljev
- staršev
- tete

PESEM

1. Katere pesmi ste največkrat peli?

- slovaško himno
- Tam dol na ravnem polju
- Moja je lepša kot tvoja
- Majhna sem bila, piške sem pasla
- En hribček bom kupil
- partizanske pesmi
- cerkvene
- ljudske pesmi

2. Kdo vas je naučil pesmi?
 - bratje
 - mama
 - oče
 - sestra
 - stari starši
 - iz pesmaric

3. Kdaj, s kom in kje ste peli ter ob kakšni priložnosti ?
 - v šoli
 - ob košnji
 - ob mlačvi
 - ob okopavanju vinograda
 - pri ličkanju
 - pri trgatvi
 - za božič
 - ob kolinah

4. Katero pesem ste najraje prepevali?
 - En hribček bom kupil
 - Zdravico
 - Čuk se je oženil
 - Kje so tiste stezice
 - Na juriš
 - Marijine pesmi

5. Ali ste se ob prepevanju posluževali kakšnega glasbila?
 - da
 - ne

6. Katera glasbila ste vzeli v roke?
 - kitaro
 - harmoniko
 - piščalke

PLES

1. Kdaj, kje in ob kakšni priložnosti ste plesali?
 - ob kožuhanju
 - ko je na obisk prišel muzikant
 - ob četrtkih v hlevu
 - na zabavah
 - vsako nedeljo
 - za rojstne dneve
 - za god
 - pri folklori v šoli
 - ob ličkanju

2. Katere plese ste plesali?

- tango
- čačača
- valček
- polke
- rašpla
- pujšter tanc
- račke
- bugi-vugi

3. S kom ste najpogosteje plesali?

- s prijateljicami
- s sestriči
- s sosedo
- s sestro
- s fanti
- z očetom

4. Kdo vas je naučil plesati?

- sam
- prijatelji
- sestriči
- sosedo
- sestre
- starejši otroci
- oče
- plesni učitelj

5. Kaj ste najraje plesali?

- polke
- valčke
- narodne plese
- kolo

6. Se še kdaj zavrtite tako kot nekoč?

- redko
- ne
- da

Analiza anketnih vprašalnikov

Igra

Ponekod so se v otroštvu igrali več kot se mi, ponekod pa manj. Največkrat so se igrali slepe miši, fuč, gnilo jajce, nogomet, karte, lovljenje, petelinček, ob vodi so gradili mlinčke. Igrali so se z žogo iz cunj, s kamenčki, s fračo, s palicami, s storži, s kartami in s punčkami iz cunj. Igrače so jim izdelali bratje, očetje, tete, starejši otroci, botre, mačehe večinoma pa tudi sami. Igre so jih naučili bratje, sosedje, starejši otroci, sošolci, nogometni trener, mama in oče. Čas za igro so imeli popoldne, ob sobotah, ob nedeljah, zvečer in pri telovadbi v šoli ter po pouku. Najpogosteje so se igrali s sosedi, z brati, s sošolci, s sestriči in z otroki iz vasi.

Pesem

Največkrat so peli slovaško himno, Tam dol na ravnem polju, Moja je lepša kot tvoja, Majhna sem bila piške sem pasla, En hribček bom kupil, Zabučale gore, Cveti dekletu rožmarin, Vrtec ogradila bodem, Ko so fanti proti vasi šli, partizanske, cerkvene in ljudske pesmi. Pesmi so se naučili od bratov, očetov, sester, starih staršev, naučili pa so se jih tudi iz pesmaric. Peli so v šoli, ob košnji, mlačvi žita, okopavanju vinograda, ob ličkanju, trgatvi, za božič in ob kolinah. Včasih so v roke vzeli tudi kitaro, harmoniko in piščalke.

Ples

Plesali so ob ličkanju, ob četrtkih v hlevu, ko je na obisk prišel muzikant, na zabavah, vsako nedeljo, za godove, pri folklori in za praznike. Plesali so tango, valček, polke, čačača, rašplo, pujšter tanz, račke, bugi-vugi in holcaker marš. Plesali so s prijateljicami, s sestriči, s sosedami, s sestro, s fanti, z očetom, z metlo in z dekletimi. Plesati so jih naučili prijatelji, sosedi, sestriči, sestre, tete, oče, starejši otroci in plesni učitelji.

5. ZAKLJUČEK

Z našo raziskovalno nalogo smo prišli do zaključka. Ugotovili smo, da so:

- peli: največkrat ljudske pesmi, ob skupinskih delih, s prijatelji, z znanci, z družino;
- plesali: največkrat polko, valček, ob praznovanju zaključka težkih del, s sosedi, z družino, s prijatelj;
- igrali pa naj bi se skrivalnice, gnilo jajce, slepe miši, lovljenje, fuč, ob večerih, ko je bilo delo končano, s prijatelji, s sosedovimi otroki, z znanci ali s sošolci.

Podatke smo dobili od anketiranih oseb, starejših od 60 let. Doma so iz okolice Vojnika, razen ene, ki je odraščala na Slovaškem. Izkazalo se je, da bi morali anketirati še starejše osebe, saj so večinoma naštevali pesmi, igre in plese, ki jih poznamo še danes. Pomagali smo si tudi z literaturo.

Pričakovali smo, da bomo še posebej na področju iger izvedeli za več neznanih in že pozabljenih iger.

Na področju teh tem bi lahko potekale še mnoge raziskovalne naloge, vendar pa smo mi s svojo zaključili in smo z njo zelo zadovoljni.

6. LITERATURA

1. Urša Šivic, Maša Komavec, Marjetka Pušenjak:
DRUŽINSKA PESMARICA – 100 SLOVENSКИH LJUDSKИH IN PONARODELIH
PESMI. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2002.
2. Mirko Ramovš: PLESAT ME PELJI. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1980.
3. Ivan Podgorelec: ZAPLEŠIMO DRUŽABNO: Ljubljana: Mladinska knjiga, 1991.
4. Marko Terseglav: SLOVENSKE LJUDSKE PESMI. Ljubljana: Karantanija, 1996.
5. Ivica Križ: NAZAJ V OTROŠKI RAJ – OTROŠKE IGRE IN IGRAČE NA
DOLENJSKEM. Novo mesto, Dolenjski muzej 2002.
6. ZPMS: IGRE IN ZABAVA – SEMINAR ZA MENTORJE ZGODOVINSКИH
KROŽKOV. Ljubljana: komisija za delo zgodovinskih krožkov, 2005.
7. Karol Čigon: MOLITVENA KNJIGA ZA POBOŽNE SLOVENCE. Dunaj: Katoliška
založba, 1911.
8. Jasna Vidakovič: 100 SLOVENSКИH LJUDSKИH PESMI. Ljubljana: Prešernova družba,
2003.